

kan der foregå en læringsproces hvor, der konstrueres betydning »som en interaktion mellem vore livsverden og avisens artikler og billeder«.

Unægtelig en idealistisk, næsten platonistisk opfattelse af skabelsen af den ideale billedsituation, eller i hvert fald en påpegning af billedets centrale betydning i en læsesammenhæng. Ingemanns projekt læser jeg da også som et både videnskabeligt og et pædagogisk foretagende.

Alene bogens opbygning peger klart på det pædagogiske sigte. Bogen er meget forklarende om sin egen opbygning, hele tiden opsummerende og læsehjælpende. Samtidig inddrager den læseren i selve undersøgelsen, i det eksperimentelle projekt. Vi bliver bedt om at udvælge billeder, om at sætte dem i artikelsammenhæng og vel også at forholde os til informanterne, som vi får et fyldigt forhold til. Jeg kunne bestemt se mulighed for anvendelse i min egen gymnasiale danskundervisning, fordi Ingemanns metode egentlig er ret enkel. I en projektuge kunne undersøgelseskonceptet anvendes og sandsynligvis give eleverne en læringsoplevelse.

Projektet videreudvikler ifølge forfatteren den kendte receptionsanalysemetode, fordi det skaber en interaktion mellem læser og billede og er i stand til at indfange resultaterne af denne interaktion. Det tilsyneladende kaos, der kommer ud af informanternes mange udsagn om billederne, indfanges ved hjælp af en teoretisk ramme, hvor noget af det helt centrale er opstilling af de fire blikke og sammenfletning af den rationelle og den sensitive tolkning. I en pædagogisk sammenhæng er det nok en brugbar metode, der giver basis for diskussioner og klassedynamik, men i en videnskabelig konklusion synes jeg, resultaterne er mindre overraskende, for ikke at sige en anelse banale.

Det kommer ikke som en ny konklusion for mig, at der er en sammenhæng mellem en persons baggrund, køn, alder, placering, psykiske konstitution og det, personen læser af tekst og billeder og kontekster. Det er klart, at en person læser sig selv ind i billedet, bevidst og/eller ubevidst, at han i en eller anden forstand spejler sig i billedet, og at vi er låste, åbnende eller pragmatiske læsere. Det er lige så klart, at avisredaktionerne gør bedst i at være meget opmærksomme på disse læsesammenhænge – og at det er de allerede og har været det længe. Det er jo egentlig imponerende, at der kan komme disse klare konklusioner ud af en smal informantgruppe på kun 16 personer, men den er nok temmelig repræsentativ, det har Ingemann ret i, og så virker det, som om de i høj grad bekræfter forfatterens præmis for undersø-

gelse, ligesom de bekræfter dét, jeg ville have troet ville komme ud af undersøgelsen, hvis jeg var blevet spurgt på forhånd.

Min anmelderpointe er således, at den eksperimentelle metode, som Ingemann præsenterer i dette projekt, er spændende, fordi det har en brugbarhed i en pædagogisk sammenhæng og som et supplement og diskussionspartner til den semiotisk orienterede billedanalyse, men at resultaterne af undersøgelsen er mindre opsigtsvækkende i deres noget indlysende enkelhed.

*Hans Oluf Schou
formand for Medielærereforeningen
Viby Amtsgymnasium og HF*

Birger Langkjær: *Den lyttende tilskuer. Perception af lyd og musik i film*, København: Museum Tusulanums Forlag, 2000. 248 sider.

»Mere end et halvt århundrede efter lydens indtog er filmkritikken og filmteorien stadig standhaftigt billedfikseret. De tidlige filmskaberes skeptiske holdning til lydens værdi er indirekte forlænget af generationer af kritikere, for hvem filmen i det væsentligste er en visuel kunstart med lyden i rollen som stort set overflødig akkompagnement. De underliggende begrundelser for det visuelle hegemoni har ynglet uden ophør gennem de senere år. Med hver ny visuelt orienteret analyse, med hver ny billedinspireret teori, vinder filmstudiets ekstreme billedorientering terræn«. Skrev Rick Altman i 1980, i indledningen til *Yale French Studies'* særnummer om »Cinema/Sound«. Og gav med dette kraftige stød i trompeten signalet til en orientering mod lyden, som i de forløbne 20 år har sat sig tydelige spor i filmforskningen.

Der er mange grunde til denne nyorientering. Altman peger i citatet selv på de teoretiske: Den traditionelle filmteori havde rent faktisk store huller, når det gælder dækningen af filmens auditive moment, og de blev bestemt ikke mindre med 1960'ernes »linguistic turn«. Også for Christian Metz og filmsemiotikerne forblev film primært en billedkæde. Men filmforskningens »auditive turn« i 1980'erne hang også sammen med, at filmen selv så at sige satte lyden på dagsordenen. Der foregik en rivende lydteknologisk udvikling i denne

periode. Indførelsen af Dolby-systemet i 1977, de efterfølgende generationer af Dolby stereo og surround sound, mulighederne for flersporsindspilning osv. – alt dette forbedrede lyd kvaliteten i biograferne, og de nye tekniske muligheder blev straks afprøvet af både den filmiske avantgarde og af Hollywoods mainstream-instruktører.

Birger Langkjær behandler begge aspekter af nyorienteringen, det teoretiske såvel som det teknologiske, i sin bog *Den lyttende tilskuer*. Han giver f.eks. en god oplysende gennemgang af den moderne lydteknologis principper og diskuterer dens æstetiske muligheder, og han følger disse afsnit op med en serie korte, analytiske nedslag i dansk filmhistorie fra *Pelle Erobreren* til *Breaking the Waves*. Men det er trods alt den mere specifik lydteoretiske side af sagen, han fokuserer mest på. I bogen diskuterer han aspekter af den filmenteoretiske udvikling på feltet og markerer samtidig en egen selvstændig position i forhold til de grundlæggende problemstillinger.

Da Rick Altman i sin tid kom med sin opsang om den oversete filmlyd, bemærkede han, at man, ved at koncentrere den teoretiske og analytiske opmærksomhed om dette område, måske kunne give stødet til »en mere integreret tilnærmelse til den samlede filmoplevelse«. Skal man hurtigt karakterisere Birger Langkjærs position, kunne man, i forlængelse af dette, sige, at han netop forsøger at skabe en sådan tilnærmelse. Og at han altså tager den samlede filmoplevelse alvorligt.

Han skitserer selv i starten af bogen, hvordan filmenteoretikerne normalt fordeler sig: Nogle mener at billedet er vigtigst, andre at lyden er vigtigst, og så er der dem – p.t. de fleste – der mener at lyd og billede er komplementære. Men alle tre positioner er egentlig uholdbare, understreger Langkjær. For selvom billede og lyd rent teknisk foreligger som adskilte betydningsbærende elementer, er en film ikke en abstrakt sammenføjning af disse elementer. Det er meningsløst at give sig til at skændes om, hvad der er vigtigst, billede eller lyd, for den film, tilskueren forholder sig til, er jo netop ikke en addition af lyd- og billedspor, den er en konkret, perceptuel helhed, som nødvendigvis må bearbejdes og tolkes som sådan. »En teori om audiovisuel fiktion må derfor både være en teori om, hvad tilskueren typisk vil forvente sig af og gøre med en film, og en teori om, hvordan de enkelte udtryks-elementer, som f.eks. musik og reallyd, mere specifikt fungerer« (39).

Bogens første del handler om denne teori. Langkjær ridser først en teoretisk ramme op og

diskuterer så filmmusik i to kapitler og reallyd i to andre. Dispositionen og tankegangen er klar nok, men alligevel er helheden ikke rigtig vellykket. Det indledende første kapitel, hvor feltet skal markeres og grunden lægges, er mærkværdigt kort, og præsentationen af den tidligere forskning på feltet virker noget tilfældig; desuden er kapitlet fremstillingsmæssigt præget af bombastiske, absolutte formuleringer, som straks efter følges op af spagfærdigt udglattende forbehold. De følgende teoretiske kapitler har et tilsvarende ujævnt præg. Kapitel 2 og 3's generelle diskussion af musikalsk betydning er f.eks. temmelig overfladisk og forholder sig stort set ikke til den relevante, svulmende sekundærlitteratur, mens lyd kapitlerne til gengæld er meget detaljerede og går i indforstået diskussion med centrale forskere og deres fremstillinger.

I de indledende kapitler fastslår Langkjær igen og igen, at der kræves en »mere udfoldet teori om forholdet mellem film og tilskuer«, hvis man skal behandle filmlydens rolle ordentligt. Men selvom han klart nok er inspireret af, og af og til forholder sig konkret til, de sidste 20 års kognitivistiske tilskuerteorier, kan man ikke sige, at han faktisk indløser sit eget krav. At kritisere bogen for manglende teoridannelse er på den anden side uretfærdigt i forhold til de underliggende intentioner. For selvom den i en tidligere inkarnation har været en ph.d. afhandling, og selvom afhandlingsgenrens krav tydeligvis har præget fremstillingen, så er det egentlig slet ikke Langkjærs hovedærinde at diskutere »der gegenwärtige Stand der Forschung« eller at etablere forkromede teoretiske systemer, men derimod at markere og argumentere for en bestemt holdning til, hvad »film« er, og at demonstrere de analytiske konsekvenser af denne holdning: vise hvad det vil sige konkret, i praksis, at leve op til proklamationerne og tage udgangspunkt i filmtilskueren, i den samlede oplevelse, i filmen som perceptuel helhed.

Når man, trods de nævnte indvendinger, alligevel læser hans bog med stor fornøjelse, så er det netop fordi hans grundholdning er indlysende fornuftig, og fordi han demonstrerer dens fornuft gennem en serie glimrende filmanalyser – analyser af film sådan som de opleves på stedet, af en sensitiv tilskuer der ser og lytter og tolker i helheder. I første del ligger analyserne som åbninger i teksten, som konkretiseringer, illustrationer og eksemplifikation af de forskellige ræsonnementer omkring helhedsperspektivet. I den korte anden del demonstrerer Langkjær, hvordan dette perspektiv kan anlægges i praksis, bl.a. i meget overbevisen-

de analyser af Jacques Tatis *Playtime* og musikken i *Terminator 2*. Og som altid når man har læst en god filmanalyse, ændrer objektet karakter. At hævde at Langkjær får læseren til at høre *Playtime* og *Terminator 2* bedre, vil formentlig være i modstrid med hans egne intentioner. Men at han får en til at høre mere, og at filmene på denne måde bliver anderledes, dybere, mere interessante, det er både sikkert og vist.

Peter Larsen, professor
Institut for medievidenskab
Universitetet i Bergen

Jakob Gaarde Madsen: *Mediernes konstruktion af flygtninge- og indvandrer-spørgsmålet*. Århus: Magtudredningen, 2000, 95 kr.

Forskellige opinionsundersøgelser har på forskellige tidspunkter inden for de seneste 30 år forsøgt at måle, hvor »fremmedfjendsk« eller hvor »racistisk« befolkningen i Danmark i al almindelighed er. Undersøgelsernes svar herpå har været svingende. De danske medier har i den samme periode skrevet både negativt og positivt om både arbejdsmigranter og flygtninge, der har slået sig ned her i landet. Der har endda været perioder, hvor de daglige nyhedsmedier har været udtalt negative over for disse grupper, ligesom der har været perioder, hvor denne negative holdning har været mindre udtalt. Det spørgsmål, der næsten uvægerligt rejser sig i den forbindelse, er: Er befolkningen *i sig selv* så at sige, i skiftende grad hhv. fremmedvenlig og fremmedfjendsk, eller er det mediernes budskaber om disse mennesker, der gør dem det? Hvad påvirker hvad?

Nogle mennesker mener ikke, at dette spørgsmål kan lignedes med spørgsmålet om hønen eller ægget. De prøver derfor at finde ud af, hvordan forbindelsen faktisk er skruet sammen. Jakob Gaarde Madsen hører til blandt disse mennesker, og han har udgivet sit studium, hvor han sammenligner opinionsundersøgelser med en indholdsanalyse af 3 forskellige dagblades stof om »indvandrere og flygtninge«. Som sine undersøgelsesperioder har han udvalgt sig de tre måneder, der er gået forud for en række opinionsundersøgelser. Hans konklusion er, for at sige det kort, at der *er* sammenfald; når en opinionsundersøgelse har vist et negativt

udslag i forhold til »de fremmede«, så kan man se, at der i de forudgående måneder i de pågældende 3 aviser har været rettet et (negativt) fokus mod arbejdsmigranter og flygtninge samt deres efterkommere. Tættere på en besvarelse kommer vi ikke, i hvert fald ikke i denne omgang, men det udgør dog et vigtigt skridt til belysning af sammenhængen mellem de to fænomener.

Bogens berettigelse er denne sammenkobling af analyser. Gaarde Madsen inddrager samtidig relevant og spændende teori om divergerende »fortolkningspakker«, der alligevel befinder sig inden for en fælles ramme. Inspireret af Gamson & Modigliani går han i analysen ud fra, at mediediskursen består af en række til tider indbyrdes modsætningsfyldte fortolkningspakker, der hver især udgøres af en bestemt meningsgivende forståelse af begivenheder (s. 9). F.eks.: Indvandringen er et problem, fordi de mennesker der indvandrer har en anden kultur. Denne teori er vel nærmest indlysende relevant, og det er forfatteren heller ikke i tvivl om: »Det teoretiske grundlag har (...) fungeret ganske godt« (s. 77), hvilket læseren således lidt upassende gøres opmærksom på. Det er jeg dog enig i, men ikke desto mindre kan man savne en tættere anknytning mellem teorien om fortolkningspakker og empirien – de enkelte cases (avisartikler); hvori består hver pakkes interne struktur? Hvordan organiseres de forskellige begivenheder ind i de eksisterende pakker? Man savner således en mere systematisk redegørelse for, hvordan de analytiske elementer, kulturel resonans, sponsoraktiviteter og mediepraksis, spiller ind i forhold til de forskellige fortolkningspakker. Mere alvorligt er det, at analysen savner fokus og skarpere formuleringer om dem-os konstruktionen, som Gaarde Madsen udpeger som den overordnede og fælles *frame* for ellers meget forskellige måder at forholde sig til immigration på.

Gaarde Madsen hæfter sig i stedet forholdsvis meget ved forskellene mellem avisernes måde at håndtere stoffet på. Således er Politiken lidet overraskende næsten konsekvent den avis, der også inkluderer flygtningens, evt. indvandrerens synsvinkel i sine artikler, mens BT er den avis, der skriver mest om kriminalitet. Men hvilke konsekvenser har det, at det er aviser og f.eks. ikke tv, der analyseres? Ligeledes: Hvorfor netop disse tre aviser (BT, Politiken og Jyllandsposten)? Hvad betyder det, at Ekstra Bladet, der har haft meget stort oplag i den 30-årige undersøgelsesperiode, og som har markeret sig med kampagner om de fremmede, ikke indgår? Disse overvejelser mangler, og